

Změna a událostné dění / Subjekt a událostné dění

Problém nedomyšleného pojetí „změny“ spočívá v tom, že přinejmenším od dob Aristotelových (ale vlastně už dříve) je vždy považováno za samozřejmé, že při změně se mění „něco“, a to zase znamená, že jsou tu dvě možnosti: buď se to, „co“ se mění, nemění (takže se mění jen něco na povrchu, nebo jen okolnosti resp. zapojení do souvislostí atd.), anebo se jedno „něco“ mění v nějaké jiné „něco“, aniž by mezi obojím byla zachována nějaká skutečná spojitost (takže jde jen o vystřídání a záměnu jednoho za druhé, např. o pouhé vystřídání). Obojí však vede k vážným potížím a dokonce vnitřní rozpornosti. Ovšem jen v tom případě, že trváme na tom že to, „co“ se mění, se opravdu nemění, čili že to je neměnné. Naproti tomu však je možno tento předpoklad, že se vždy mění „něco“, udržet, když toto „něco“ pojmem jinak než „věc“, „předmět“, např. nějaká „částice“ apod. Toto zvláštní „něco“ musí na jedné straně být schopno průběh kousku průběhu „změny“ nějak držet při sobě, tj. sjednotit jej, na druhé straně se samo musí konstituovat se změny samé – tedy musí už nějakou sjednocenost pouhé „změny“ předpokládat. Pouhá změna by nemohla založit něco takového, co by dokázalo sjednocovat něco neintegrovatého do něčeho souvislého, kontinuálního, tedy do „události“. Z toho naprosto jasně vyplývá, že události jsou původnější než pouhé změny. Platí to ovšem jen o událostech nejjednodušších nebo jen o málo složitějších, než jsou ty nejjednodušší. Všechny další složitost je závislá na schopnosti událostí nižších se nechat integrovat do událostí vyšších, do událostí vyšší úrovně – a to není možné bez zvláštního integrujícího agens, bez aktéra, který ono budování komplikovanějších celků iniciuje a organizuje. A právě tady nastává situace, kdy je zapotřebí udělat ten nejvýznamnější krok: vypracovat náležitý pojem a zároveň náležitý myšlenkový model tzv. subjektu. To je jediná možná odpověď na Masarykovu otázku (ze Sociální otázky), co je tím hybným, aktivním, ano „spontánním“ agens vývoje. Musí to být právě „subjekt“ v nejširším významu, ovšem vyznačující se tím, že zprostředkovává uskutečňování (tedy uváděním do předmětné skutečnosti) nepředmětných výzev resp. „možností“, tj. že uskutečňuje aktivně ne sene, nýbrž něco jiného, co k němu „přichází“ z budoucnosti a s jeho pomocí se chce stát aktuální skutečností.

(Písek, 040108-2.)